
ГЕОГРАФИЈА

V - VIII

ПЛАН И ПРОГРАМ ОСНОВНОГ
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

YU
Z-8
(1,95)

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ
* * *
ОБРАЗОВНИ ИНФОРМАТОР

БЕОГРАД, 1995.

YU Z-8(1,95)

Geografija y - VIII : plan i program osnovnog obrazovanja i vaspitanja /
uredili: Bosko Vlahović ; Jasna Žaroković. [Za izd.: Mladen Vilotijević ;
Marica Ivić]. - Beograd : Slovo, 1995. - 38 S.
Einheitssacht.: Lehrplan <Srbija> / Geographie / 1995
Für die Klassen 5.-8. der Grundschule

2002/2654

Georg-Eckert-Institut BS78

1 187 045 1

~~ГЕОГРАФИЈА~~

ГЕОГРАФИЈА

V-VIII

ПЛАН И ПРОГРАМ ОСНОВНОГ
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Уредили

Проф. др Бошко Влаховић

Јасна Жарковић

БЕОГРАД, 1995.

**ГЕОГРАФИЈА (V-VIII) - ПЛАН И ПРОГРАМ
ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА**

**Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek -**
2002/2654

Издавачи

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ, Београд и
ОБРАЗОВНИ ИНФОРМАТОР - Стручна заједница образовних
организација Србије, Београд (извршни издавач), тел: (011) 644-763

За издаваче

Проф. др Младен Вилотијевић
Марица Ивић

Коректура

Јасна Жарковић
Јелена Пјевалица

Припрема штампе

ОБРАЗОВНИ ИНФОРМАТОР, Београд
Слободана Пенезића Крцуна 35, Београд

Штампа

"СЛОВО", Краљево, Војводе Степе 45

44
2-8
(1,95)

САДРЖАЈ

ГЕОГРАФИЈА

ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА	5
I. НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	5
II. ОБАВЕЗНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	6
III. ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	6
ЦИЉ И ЗАДАЦИ	9
V РАЗРЕД	10
Оперативни задаци	10
Садржаји програма	11
Елементи опште географије	11
VI РАЗРЕД	13
Оперативни задаци	13
Садржаји програма	14
I. Елементи опште географије	14
II. Географија Европе	14
VII РАЗРЕД	16
Оперативни задаци	16
Садржаји програма	17
Географија ваневропских континената	17
I. Азија	17
II. Африка	19
III. Америка	20
IV. Аустралија, Нови Зеланд, Океанија	22
V. Поларне области	22
VIII РАЗРЕД	23
Оперативни задаци	23
Садржаји програма	23
Географија Југославије	23
I. Геграфски положај и границе СР Југославије	23
II. Природне одлике	24
III. Становништво и насеља	25
IV. Привреда Југославије	25
V. Географија краја у коме је школа	27
VI. Српске земље ван граница СР Југославије	27
УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА	28

I. Опште напомене	28
II. Битни захтеви програма по разредима	31
III. Образовни стандарди	36

Наставни план и програм у овој публикацији представља иновирани текстове плана и програма основног образовања и васпитања са свих извршеним изменама (редакцијски пречишћеним) објављеним у "Службеном гласнику РС - Просветни гласник ", бројеви: 4/90, 1/91, 2/92, 13/93 и 5/95.

Ове новине у Плану и програму су резултат вишегодишње образовне праксе и тежње да се смањи оптерећеност ученика оним наставним садржајима који нису неопходни, или нису усклађени са потребама друштва у овој фази развоја наше заједнице.

ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

I НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Р. бр.	Назив предмета	Разред															
		I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	а) Српски језик	5	185	5	185	5	185	5	185	5	185	4	148	4	148	4	140
	б) Српски језик *	2	74	2	74	3	111	3	111	3	111	3	111	3	111	2	70
2.	_____ језик**	5	185	5	185	5	185	5	185	5	185	4	148	4	148	4	140
3.	Страни језик	-	-	-	-	-	-	-	-	4	148	3	111	2	74	2	70
4.	Ликовна култура	2	74	2	74	2	74	2	74	2	74	1	37	1	37	1	35
5.	Музичка култура	1	37	1	37	2	74	2	74	2	74	1	37	1	37	1	37
6.	Природа и друштво	2	74	2	74	2	74	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Познавање природе	-	-	-	-	-	-	2	74	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Познавање друштва	-	-	-	-	-	-	2	74	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	Историја	-	-	-	-	-	-	-	-	1	38	2	74	2	74	2	70
10.	Географија	-	-	-	-	-	-	-	-	1	37	2	74	2	74	2	70
11.	Физика	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	74	2	74	2	70
12.	Математика	5	185	5	185	5	185	5	185	4	148	4	148	4	148	4	140
13.	Биологија	-	-	-	-	-	-	-	-	2	74	2	74	2	74	2	70
14.	Хемија	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	74	2	70
15.	Техничко образ. ***	-	-	-	-	-	-	-	-	2	74	2	74	1+37	74	1+35	70
16.	Физичко васпитање	3	111	3	111	3	111	2	74	2	74	2	74	2	74	2	70
		18	666	18	666	19	703	20	740	25	925	25	925	25	962	25	910

* За ученике који остварују наставу на језику народности.

** Назив језика на коме се остварује настава само за школе у којима се настава остварује на једном од језика народности у складу са одредбама члана 5. Закона о основној школи.

*** Настава техничког образовања у VII и VIII разреду остварује се у разредночасовном систему, у блоку.

II. ОБАВЕЗНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

а) Час одељенског старешине и одељенске заједнице

- од I до IV разреда 1 час недељно - 38 часова годишње;
- од V закључно са VIII разредом у сваком разреду по 18 часова годишње, односно 2 часа месечно.

III. ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

а) Страни језик

Страни језици као изборни предмет остварују се у свим разредима од III до VIII разреда са по 2 часа седмично, односно са по 74 часа годишње од III до VII разреда и са 70 у VIII разреду.

Могу се увести: енглески, немачки, руски, француски и грчки језик.

б) Матерњи језик са елементима националне културе

Када се образовно-васпитни рад остварује на српско-хрватском језику, припадницима другог народа или народности обезбеђује се учење матерњег језика са елементима националне културе.

Матерњи језик са елементима националне културе за ове ученике остварује се од I до VIII разреда са по 2 часа седмично, односно са по 74 часа од I до VII разреда и са 70 часова у VIII разреду.

в) Изборни предмети

Школа може да уводи и изборне програме за VII и VIII разред који су објављени у "Службеном гласнику СРС - Просветном гласнику", број 25 од 1. септембра 1987. године.

Сваки поједини програм остварује се са 40 часова годишње у VII разреду и са 60 часова годишње у VIII разреду.

Програми:

1. Производња ратарских култура
2. Производња лековитог, ароматичног и зачинског биља
3. Производња поврћа
4. Производња гљива
5. Производња воћа
6. Производња грожђа
7. Производња цвећа, дрвећа и украсног шибља
8. Гајење стоке
9. Гајење крзнаша
10. Нега домаћих животиња
11. Гајење пчела
12. Руковалац пољопривредним машинама
13. Производња рибе

14. Производња воћних садница
15. Прерада воћа и поврћа
16. Прерада млека
17. Одржавање моторних возила
18. Монтирање машинских склопова и уређаја
19. Монтирање електричних склопова и уређаја
20. Израда предмета од дрвета
21. Израда украсних предмета од дрвета, пластичних маса и метала
22. Израда предмета од метала
23. Израда амбалаже
24. Израда сувенира
25. Израда таписерија
26. Израда плетенина
27. Израда одеће
28. Унутрашње уређивање просторија
29. Сито штампа
30. Ручно књиговештво
31. Израда фотографија и дијапозитива
32. Израда керамичких предмета
33. Израда украсних предмета и сувенира од глинамола
34. Израда макета грађевинских објеката
35. Израда модела машинских конструкција
36. Израда украсних предмета и сувенира од коже
37. Израда наставних средстава
38. Израда школске опреме и уређаја
39. Израда једноставних електронских уређаја
40. Израда соларних инсталација
41. Производња биогорива
42. Продаја робе на мало
43. Дактилографија
44. Стенографија
45. Основе информатике и рачунарство
46. Домаћинство

IV. ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА КОЈИМА СЕ ДОПРИНОСИ ОСТВАРИВАЊУ ПЛАНА И ПРОГРАМА И ЦИЉЕВА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

а) Спортске активности ученика

Ове активности остварују се по један час седмично у сваком разреду од IV до VIII, односно са по 37 часова годишње од IV до VII разреда и 35 часова годишње у VIII разреду.

б) Друштвено-користан рад

Ова активност остварује се у свим разредима од I до V разреда у трајању од 1 до 3 дана, односно од 5 до 15 часова годишње, у складу са могућностима ученика и потребама друштвене средине.

в) Екскурзије

Ова активност се организује у трајању од 1 до 3 дана годишње сагласно Упутству.

г) Друштвене и слободне активности ученика

Ове активности школа организује са групама ученика. Рад сваке групе остварује са 1 часом седмично.

д) Културне и друге активности

Ове активности школа програмира својим годишњим програмом рада у складу са потребама ученика и друштвене средине.

ђ) Хор

- хор млађих разреда (I-IV) - 111 часова годишње;

- хор старијих разреда (V-VIII) - 136 часова годишње.

е) Оркестар

- 3 часа седмично, односно 111 часова годишње.

ж) Додатни васпитно-образовни рад

Ова активност се организује за ученике од IV до VIII разреда који испољавају посебну склоност и интересовање за поједине предмете у трајању од 1 часа седмично, односно 37 часова (35 за ученике VIII разреда) годишње.

з) Допунска настава

Допунска настава се организује од I до VIII разреда са једним часом недељно за ученике који заостају у савлађивању наставног програма.

и) Корективни педагошки рад

Корективни педагошки рад може се организовати од I до VIII разреда са по једним до два часа недељно, за ученике са мањим сметњама у физичком и психичком развоју.

ј) Припремна настава

Припремну наставу за ученике упућене на поправни испит, од V до VIII разреда школа организује пре почетка испитног рока, најмање пет дана са по два часа дневно, за сваки предмет.

ГЕОГРАФИЈА

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ наставе географије је: оспособљавање ученика за усвајање основних знања, умења и навика о географским објектима, појавама и процесима и законитостима њиховог развоја и територијалног распореда; развијање интелектуалних способности ученика како би са разумевањем могли да прате разноврсне природне и антропогене појаве, процесе и феномене на Земљи, у појединим државама и у васиони; оспособљавање ученика за примену усвојених знања из географије у пракси и успешно даље образовање и самообразовање.

Задаци образовно-васпитног рада су да ученици:

- стекну елементарна знања о земљи као небеском телу, о појавама и феноменима који се јављају у васиони и земаљском простору;

- упознају садржину која се односи на географске појаве, процесе и феномене у васионском и земаљском простору да би развијали машту и научно-техничку радозналост;

- овладају картографском писменошћу како би могли да се служе географском картом као извором географских знања и информација;

- упознају значај и облике интеракције природе и човека у географском простору, односно деловање људског рада на промене у географској средини;

- упознају се са светом као целином и појединим регијама и државама и њиховим демографским обележјима, те економским карактеристикама, културним достигнућима и политичко-географским одликама;

- развијају, у складу са природом наставних садржаја географије, рационално поимање привредне и друштвене стварности наше цивилизације;

- стичу знање о процесу међусобне условљености природе, становништва и осталих фактора развоја друштва (природне одлике, величина државе, степен привредне развијености, запошљавање,

школовање и др.) и изграђују свест о потреби предузимања мера у области планирања породице и популационој политици;

- упознају основе географије своје отаџбине: природне средине, природних богатстава, привредних развоја и перспективе друштвеног и економског развоја;

- развијају љубав према својој отаџбини - Србији и Југославији као и спремност за чување и одбрану наше земље;

- упознају односе наше земље са другим земљама и улогу коју има у савременом свету као средње развијена земља која се бори за мир, против санкција, ембарга и изолационизма и за равноправне односе међу народима и државама и демократизацију међународних односа;

- уочавају и упознају промене у географској средини ради развијања способности критичке анализе, мишљења и расуђивања, на примерима конкретних географских ситуација и стварности која нас окружује.

V РАЗРЕД

(1 час недељно, 37 часова годишње)

Оперативни задаци

Ученици треба да:

- стекну, зависно од когнитивних могућности најосновнија знања о васионским телима, њиховим физичко-хемијским својствима, облику и величини Земље, њеном положају у васиони и у Сунчевом систему, кретањима Земље и последицама њеног кретања;

- стекну основна знања из картографије и осопособе се за коришћење географске карте и за оријентацију у простору;

- упознају Земљине сфере, објекте и процесе у њима као јединство узрока и последица, који се манифестују као многе појаве и феномени као што су, на пример, тектонски процеси у литосфери, кружење воде у атмосфери, климатске појаве са одговарајућим последицама, деловање егзогенних сила на конфигурацију терена и сл.;

- схвате неопходност заштите биосфере као еколошког оквира органског живота у којем егзистира и човек, и одговорност човека и друштва у погледу заштите животне средине;

- разумеју и уоче корелативне везе природних појава у простору и човека, односно разумеју географску средину као човеково прво

прихватилиште, његово станиште и последње уточиште које он својим радом мења и прилагођава својим потребама;

- се оспособе да у географском простору уоче корелативне односе гео-политичког положаја, природних карактеристика терена (конфигурације) и општенародне одбране.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

ЕЛЕМЕНТИ ОПШТЕ ГЕОГРАФИЈЕ

Увод у географију (1)

Предмет, подела и значај географије: географија као једна од најстаријих наука, шта она проучава, подела према предмету и значају у проучавању савремене стварности.

Космос и Земља (2 + 2)

1. Васиона и васионска тела (појам и подела); Сунчев систем; Земља као део Сунчевог система; Месец и његове мене.

2. Облик и величина Земље; Земља као лопта односно елипсоид; димензије Земље по екватору, меридијанима и површина Земље.

Картографија (5 + 3)

1. Глобус као модел Земље: индукциони глобус, меридијани и паралеле (географска ширина и дужина и практично израчунавање на картографској мрежи).

2. Појам географске карте: картографски знаци

3. Размер карте и размерник.

4. Представљање рељефа на карти: изохипсе, методе сенчења и бојења; надморска и релативна висина.

5. Оријентација у простору (помоћу Сунца и часовника, компаса и звезде Северњаче, објеката и предмета на терену).

Кретање Земље и последице њеног кретања (3 + 2)

1. Ротација - обртање око замишљене Земљине осе: правац кретања и последице - смена обданице и ноћи.

2. Револуција - кретање Земље око Сунца: неједнака дужина обданице и ноћи у току године и смена годишњих доба.

3. Топлотни појасеви на Земљи.

Земљина кора - литосфера (3 + 3)

1. Грађа и састав Земље: земљина кора; распоред копна на Земљи - континенти; облици разуђености (острва, полуострва, архипелаг, земљоуз).

2. Унутрашње - ендогене силе Земље и њихово деловање на литосферу (вулкани и земљотреси).

3. Спољашње - егзогене силе Земље и њихово деловање на литосферу: облици рељефа.

Ваздушни омотач Земље - атмосфера (3 + 2)

1. Атмосфера и њен састав: загревање и хлађење атмосфере преко копнене, односно водене површине, температура ваздуха, ваздушни притисак, ветар, влажност ваздуха, облици падавина.

2. Појам времена и климе: прогноза времена, заштита атмосфере од загађења.

3. Основни типови климе (екваторијална, тропска, умерена и поларна).

Воде на Земљи - хидросфера (3 + 2)

1. Опште одлике хидросфере, кружење воде у природи; Светско море и његова хоризонтална подела (океани, мора, заливи, мореузи); кретање морске воде (таласи, морске струје, плима и осека).

2. Подземне текуће воде (издан, извори, реке, речна мрежа и слив, развође, водопад).

3. Језера (природна - тектонска, ледничка, крашка, речна и вештачка); проблем дефицита воде на Земљи и заштита воде од загађивања.

Земљиште, биљни и животињски свет на Земљи - биосфера (1 + 1)

1. Биљне и животињске заједнице: географска распрострањеност биљног и животињског света на Земљи; биљне и животињске формације. Заштита земљишта.

Понављање и утврђивање 1 час.

Број часова за обраду градива	21
Број часова за утврђивање	$15 + 1 = 16$
Укупно:	<hr/> 37

VI РАЗРЕД

(2 часа недељно, 74 часа годишње)

Оперативни задаци

Ученици треба да се:

- упознају са основним појмовима из географије становништва и насеља и схвате значај субјективног фактора у географској средини као друштвеног чиниоца, који са привредним чиниоцима представља јединство;

- информишу о битним географским обележјима Европе и Руске федерације;

- схвате међузависност природне средине и људског (друштвеног) рада у простору, интерпретирање географских регија Европе и Русије, и на тој основи валоризовање достигнутог степена развоја географске средине и појединих већих регија и држава;

- упознају основне међузависности између природне средине и производње с обзиром на бројне примере које пружа регионална географија;

- оспособе за коришћење различитог илустративног материјала - атласа, тематских карата, графикана, дијаграма и других графичких материјала ради лакшег савлађивања градива, као и ради оспособљавања за самостални рад.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I. ЕЛЕМЕНТИ ОПШТЕ ГЕОГРАФИЈЕ

Становништво и насеља на Земљи (3 + 3)

1. Екумена и становништво: појам екумена, број становника на Земљи, густина насељености и природни прираштај светског становништва.
2. Популациона политика: појам популационе политике и њен значај у свету и Југославији.
3. Насеља: сеоска и градска; разлике између села и града; повезаност насеља (конурбација).

Географска средина и људске делатности (2 + 1)

1. Природна и географска средина: појам природне и географске средине, привреда, привредне делатности и гране.
2. Географске регије: појам географске регије, регија као комплексна географска средина.

II. ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ

Општи географски преглед континента (7 + 7)

1. Име, границе, величина и географски положај; Европа као део старог света; савремено географско значење европског континента.
2. Разуђеност обала; Европа и Евроазија.
3. Одлике рељефа.
4. Клима и вегетација.
5. Хидрографске одлике.
6. Становништво; политичка и регионална подела Европе.
7. Економско-географски значај Европе: високо развијено подручје; Европска унија уједињене Европе.

Јужна Европа (9 + 6)

1. Географски преглед Јужне Европе: положај, простирање, политичка подела, становништво, одлике привредног и културног развоја и значај.

Преглед држава Балканског полуострва:

2. СР Југославија и бивше југословенске републике
3. Македонија и Словенија
4. Српске Крајине, Хрватска и БиХ
5. Грчка
6. Бугарска и Албанија
7. Румунија
8. Апенинско полуострво - Италија
9. Пиринејско полуострво - Шпанија

Средња Европа (7 + 6)

1. Географски преглед Средње Европе: положај, простирање, политичка подела, одлике становништва и насеља.

2. Карактеристике привредног и друштвеног развоја и значај Средње Европе.

Географски преглед држава Средње Европе:

3. Мађарска
4. Чешка и Словачка
5. Алпске земље (Аустрија и Швајцарска)
6. Пољска
7. Немачка.

Западна Европа (5 + 3)

1. Географски преглед Западне Европе: положај, простирање, политичка подела, одлике становништва и насеља.

2. Специфичности привредног и друштвеног развоја и значај Западне Европе (прве индустријске земље у свету, колонијална освајања, висок ниво привредне и техничке развијености).

Географски преглед држава Западне Европе:

3. Велика Британија
4. Француска
5. Земље Бенелукса

Северна Европа (3 + 2)

1. Географски преглед Северне Европе; положај и простирање Скандинавског полуострва и његове специфичности, појам скандинавизма, политичка подела, одлике становништва и насеља.

2. Специфичности привредног и друштвеног развоја; географски преглед и значај држава Северне Европе.

3. Шведска: географски преглед.

Источна Европа и евроазијски простор Русије (5 + 3)

1. Географски преглед Источне Европе и Северне Азије: положај, простирање, природне одлике и њихове специфичности, природна богатства и њихов значај.

2. Становништво и његове карактеристике, неједнака густина и проблем насељавања азијског дела Русије, насеља, друштвени развој, политичка подела и значај.

Географски преглед држава овог простора:

3. Руска федерација - највећа држава света: положај, величина, простирање (европски део, Сибир и руски Далеки Исток), огромна природна богатства и њихов значај; становништво и друштвено уређење; сложена етничка и национална структура Руске федерације.

4. Привредне одлике: развој индустрије и високе технологије, проблеми пољопривредне производње, проблеми и значај саобраћаја на великом простору; улога и значај Русије у савременом свету.

5. Украјина: географски преглед, становништво, привредни развој, најважније гране и центри и значај Украјине.

Понављање и утврђивање 2 часа.

Број часова за обраду градива 41

Број часова за утврђивање $31 + 2 = 33$

Укупно: 74

VII РАЗРЕД

(2 часа недељно, 74 часа годишње)

Оперативни задаци

Ученици треба да:

- упознају одређени број нових појмова из географије као основе за целовито географско поимање света и оспособљавање ученика да пред географском картом света умеју да мисле и расуђују;

- упознају основне природне и друштвене карактеристике ван-европског простора и стекну елементарне способности за праћење економских и друштвених активности у савременом свету;

- упознају географске специфичности великих регионалних целина и континената на Земљи, карактеристике развоја појединих држава и народа у свету, као и њиховог доприноса општем развоју човечанства, њиховог места и улоге у савременом свету;

- усвоје знања о земаљском простору, државама, народима и њиховим особеностима и да схвате да смо сви део интегралног света у којем заједно живимо, као и да нам је заједнички живот једини избор;

- схвате, на основу познавања светских простора, друштвени, економски и политички положај наше земље у свету;

- оспособе се за самостално стицање географских знања која су неопходна савременом човеку с обзиром на то да савремени свет све више постаје јединствена економска, културна и политичка целина.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

ГЕОГРАФИЈА ВАНЕВРОПСКИХ КОНТИНЕНАТА

I. Азија

Општи географски преглед континената (4 + 3)

1. Основни географски подаци о континенту: име, границе, величина и географски положај, хоризонтална разуђеност и истраживања Азије (Марко Поло, Васко де Гама).

2. Природне одлике: карактеристике рељефа, хоризонтална разуђеност, зонално распрострањавање климатских области.

3. Хидрографија: речни сливови, Пацифика и Индијског океана; биљни и животињски свет.

4. Становништво: најмногољуднији континент, основна демографска обележја; државе Азије и регионална подела простора.

Југозападна Азија (2 + 1)

1. Географски положај на додиру три континента и важних поморских и копнених путева; регионална и политичка подела Југозападне Азије.

2. Становништво и привреда Југозападне Азије: сложена етничка структура и политичка карта регије; општа привредна обележја:

екстензивно сточарство и земљорадња у Анадолији, Месопотамији и у оазама; нафта као извор богатства на целом подручју; савремени друштвено-економски и политички значај држава овог простора.

Јужна Азија (2 + 1)

1. Географски преглед Индијског полуострва и његовог северног залеђа: географски положај, простирање, регионална и политичка подела, специфичности и значај овог простора.

2. Становништво и опште привредне карактеристике Јужне Азије: број и густина насељености, етничка и социјална структура; опште карактеристике привреде: екстензивна земљорадња, сиромаштво енергије и богатство руда; индустријски развој; економски и политички проблеми Јужне Азије; привредни развој и значај Индије.

Југоисточна Азија (2 + 1)

1. Географски преглед Југоисточне Азије као целине: положај између два континента и два океана, простирање, регионална и политичка подела (Индокина и Малајски архипелаг) и значај.

2. Становништво и привреда Југоисточне Азије: мешавина раса, народа и различитих култура; последице колонијализма и опште привредне карактеристике (плантажна производња тропских биљака, каучук), развој индустрије; привредни развој и значај Индонезије.

Источна Азија (4 + 3)

1. Географски преглед регије као целине: положај према Пацифику и везе према континенталној Азији, простирање; регионална и политичка подела; привредна експанзија, развој и значај држава овог подручја.

2. Друштвено-географска обележја Кине - најмногољудније државе у свету - размештај становништва и проблеми природног прираштаја; државно и друштвено уређење; географско политички положај.

3. Привредне карактеристике Кине: аграрни карактер привреде и процес индустријализације, рудна и енергетска богатства; индустријски рејони и важнији центри; географско-политички значај и улога Кине у свету.

4. Географске одлике Јапана: географски и стратешки положај на Далеком истоку; становништво, привредни развој и значај Јапана;

релативно сиромаштво у енергији и рудама; индустријска подручја и важнији центри, висок степен аутоматизације производње, експанзија спољне трговине, економска сила света.

Средња Азија (1 час)

1. Становништво, привредни и друштвени развој и значај Казахстана и других држава бившег Совјетског Савеза на овом простору.

II. Африка

Општи географски преглед континента (3 + 2)

1. Општи географски преглед континента: име, величина, географски положај, простирање, истраживање и упознавање Африке; регионална и политичка подела.

2. Природне одлике Африке: разуђеност обала, висоравни, планински и пустињски рељеф, зонални распоред климата, биљног и животињског света и специфичности хидрографије.

3. Становништво (црна и бела Африка), Европљани и колонијална освајања Африке, деколонизација и савремени неоколонијализам; привредни и друштвени развој и значај Африке.

Северна Африка (2 + 1)

1. Географски преглед Северне Африке: положај, простирање, регионална и политичка подела.

2. Становништво, привредни развој и државе овог подручја, посебно Либија и Египат.

Источна Африка (2 + 1)

1. Географски преглед Источне Африке и природне карактеристике: положај, простирање, регионална и политичка подела - старе и нове државе настале деколонизацијом.

2. Становништво и привредне карактеристике. Државе Источне Африке, пољопривреда као основа привреде; развој рударства (дијаманти и др.) и зачеци индустрије; привредни развој и значај Кеније.

Западна Африка (2 + 1)

1. Географски преглед западне Африке: положај, простирање и савремена политичка подела: Гвинејске земље (15 држава на овом простору) и земље у басену Конга (7 држава); карактеристике природних извора и рудна богатства (боксит, дијамант, гвоздене руде, нафта).

2. Становништво (Судански и Банту црнци, Пигмеји) основна обележја привреде Западне Африке (екстензивна земљорадња и сточарство, рударство и производња метала, нафта), зачеци индустрије; развој и значај Заира.

Јужна Африка (1 + 1)

1. Географски преглед Јужне Африке: положај, простирање; становништво (број, густина насељености, расна дискриминација); рудно богатство, опште привредне одлике; доминација и значај Јужноафричке Републике и улога осталих држава Јужне Африке.

III. Америка

Општи географски преглед (1 + 1)

1. Географски положај и простирање Америке: откриће и истраживање континента; аутохтоно становништво и насељавање Америке; регионална подела (Северна, Средња и Јужна Америка и Латинска и Англо-Америка).

Северна Америка (5 + 4)

1. Привредно-географске одлике: рељефне целине и хоризонтална разуђеност; климатске, вегетацијске и хидрографске карактеристике Северне Америке као целине.

2. Становништво: аутохтоно индијанско становништво, колонијална освајања Северне Америке, насељавање Европљана, црнаца и азијског становништва; демографске одлике становништва; висок степен урбанизације; политичка подела Северне Америке.

3. САД - демографска и друштвено-економска обележја: процес настанка америчке нације; демографске карактеристике и већа урбана средишта; друштвено уређење, глобални географски, економски и политички положај САД.

4. САД - привредне карактеристике: рудна и енергетска богатства; главне привредне делатности и гране. Висок степен економског развоја (прва економска сила света) - извоз технологије и капитала и економско-политички утицај САД у свету.

5. Канада: положај на континенту и Северном мору; хоризонтална разуђеност копна; ретка насељеност; Канадска федерација и припадност Комонвелту; велика рудна богатства; висок степен индустријализације и интензивна привреда.

Средња Америка (2 + 2)

1. Географски преглед: положај и простирање Средње Америке, улога Панамског канала; природне одлике; аутохтоно и досељено становништво; политичка подела: војни режими као последица неоколонијалног статуса малих држава овог подручја; карактеристике привреде земаља Средње Америке.

2. Мексико: демографске одлике, разноврсно становништво, урбани центри, природни извори, привредни развој - економски и политички значај.

Јужна Америка (4 + 3)

1. Природно-географске карактеристике: положај и разуђеност; зоналност климе и вегетације и утицај рељефа на климу и биљни свет; хидрографске специфичности континента; регионална подела - високи планински венац Анда, Амазонија са низијом Лаплате и Бразилско гујанска висораван.

2. Становништво, политичка подела и привреда: аутохтоно и досељено становништво, шпанско-португалска колонизација; основна демографска обележја: висок природни прираштај, густина насељености; политичка подела; опште привредне карактеристике континента; неоколонијални положај Јужне Америке у односу на САД.

3. Бразил: географски положај на континенту и велике регионалне целине, природна богатства, демографске специфичности и разлике у насељености простора и пренасељени градови; привредна обележја - плантажна пољопривреда и културе, процес индустријализације и индустријска средишта; економски проблеми Бразила и значај.

4. Аргентина: географски положај на континенту и велике регионалне целине; основна демографска обележја и разлике у насељености простора; привредне карактеристике - рудно богатство, превладавање аграрне привреде, индустрија, индустријска средишта, развој и значај.

IV. Аустралија, Нови Зеланд и Океанија (3 + 3)

1. Географски преглед Аустралије: име, величина и географски положај; истраживања и насељавање континента; основне природно-географске карактеристике: рељеф, разноврсност поднебља и флоре; специфична аустралијска фауна; сиромаштво у хидрографији и проблем воде.

2. Становништво и привреда: ретко насељен континент перманентне имиграције; чланство у Комонвелту; рудна богатства; специфичности пољопривредне производње, убрзани процеси индустријализације и индустријски центри.

3. Нови Зеланд и Океанија: кратак географски преглед Новог Зеланда; појам Океаније (Микронезије, Меланезије и Полинезије).

V. Поларне области (1 + 1)

1. Арктик и Антарктик - географски положај и величина простора; откриће и упознавање; основне природно-географске специфичности; карактеристике привредног развоја, политичка подела простора Арктика и Антарктика.

Понављање и утврђивање 4 часа.

Број часова за обраду новог градива 41

Број часова за понављање и утврђивање $29 + 4 = 33$

Укупно: 74

VIII РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње)

Оперативни задаци

Ученици треба да:

- овладају елементарним знањима из географије своје отаџбине;
- упознају нашу актуелну географску стварност; развијају љубав и патриотска осећања према својој земљи;
- оспособе се за примену стечених знања из географије о својој земљи у свакодневном животу, како би разумевањем могли да прате друштвене, економске и политичке појаве и процесе на простору СР Југославије;
- повезују знања из географије Југославије са знањем из географије континента, светских регија и држава и света као целине у комплексном геопростору и на тој основи одређују и схватају друштвено-економски, културни и политички положај Југославије у савременом свету, њену праведну борбу за мир, против санкција, ембарга и изолационизма у међународним односима;
- развију трајно интересовање за изучавање географске стварности која може да буде основа за разумевање низа друштвених, економских, културних и политичких процеса и оспособе се за успешно самообразовање;
- стекну знања о проблемима демографских разлика (хетерогене популације) и значају њиховог укидања за свеукупни друштвено-економски развитак наше земље и формирају свест о планирању породице са становишта стварања могућности за постизање економске стабилности породице и друштва као целине.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

ГЕОГРАФИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ

• I. Географски положај и границе СР Југославије (2 + 2)

1. Географски положај, границе и величина: балканска, подунавска, средњеевропска и медитеранска земља. Транзитни и интерконтинентални положај. Природне и етничке границе. Државна граница према суседним државама и републикама претходне СФРЈ; важнији гранични прелази.

2. Историјски развитак Југославије: стварање прве и друге Југославије; савремене друштвено-политичке промене и распад СФРЈ; стварање СР Југославије и континуитет са претходном СФРЈ.

II. Природне одлике (15 + 11)

Рељеф (7 + 6)

1. Опште одлике и подела рељефа. Геолошки развитак основних облика рељефа. Подела на велике природне целине: планинску, панонску и јадранску област.

2. Родопске и Шарске планине и котлине: одлике, простирање и размештај планина, котлина и речних долина и клисура. Проблем ерозије земљишта. Косовско-метохијска котлина: простирање, одлике и значај.

3. Карпатско-Балканске планине: одлике, простирање и размештај планина, котлина, речних долина и крашких облика рељефа (значајније пећине).

4. Динарске планине: одлике, простирање, размештај планинских венаца, крашки облици рељефа, речне долине.

5. Панонска област: простирање, величина и географски положај. Панонска низија - облици рељефа и размештај планина, речних долина, алувијалних равни, лесних заравни и пешчара.

6. Јужни обод Панонске области: карактеристике, простирање и размештај важнијих планина, низија и речних долина.

7. Јадранска област, Црногорско приморје - простирање, величина и географски положај у Југославији. Обалска разуђеност, карактеристике рељефа (Црногорског) приморја.

Клима (2 + 2)

1. Климатски елементи и фактори: температура, падавине, инсолација, облачност, ветрови, географска ширина, надморска висина, рељеф, распоред копна и мора, биљни покривач.

2. Типови климе и њихове одлике: умерено-континентални, планински, жупни, јадранско-средоземни, измењено средоземни; значај климе, загађеност ваздуха и заштита.

Воде (4 + 2)

1. Јадранско море: физичко хемијска својства морске воде, економски и саобраћајни значај.

2. Језера - постанак, размештај језера; основни подаци и привредни значај; загађеност и њихова заштита.

3. Реке и морски сливови: најважније реке и њихове особине, подела, крашка хидрографија и њене карактеристике; канал Дунав-Тиса-Дунав; економски и саобраћајни значај река; загађеност и њихова заштита.

4. Термоминералне воде Југославије: минерални извори, топли и хладни; размештај, значај и искоришћавање.

Биљни и животињски свет и национални паркови СРЈ (2 + 1)

1. Биљне и животињске области: простирање области; биљне заједнице - врсте и животињски свет; проблеми заштите биљног и животињског света.

2. Национални паркови у СР Југославији.

III. Становништво и насеља (3 + 2)

1. Основне одлике становништва (број становника, густина насељености, природни прираштај, ниско-наталитетна и високо-наталитетна подручја); популациона политика.

2. Национални састав становништва: народи и националне мањине и њихов географски размештај; миграције становништва: правци кретања, узроци и последице; структура становништва: подела, старосна, према активности, занимању и образовању.

3. Насеља: сеоска, градска и мешовита; главни типови насеља; преображај насеља; Београд главни град СР Југославије и Србије.

IV. Привреда Југославије (15 + 10)

1. Опште одлике и подела привреде: појам привреде, подела на гране, услови за развој, кратак преглед досадашњег развојка.

Индустрија (7 + 4)

1. Појам индустрије, подела по предмету рада и по врсти производа; гране тешке и лаке индустрије; услови за територијални разме-

штај индустрије: повезаност индустрије са осталим привредним гранама.

2. Извори енергије и производња електричне струје у Југославији: размештај енергетских извора: угља, нафте, земног гаса и хидро-енергије; производња и потрошња енергије; перспективе.

3. Рударство: опште одлике рудног богатства у резервама и размештај најважнијих руда метала и неметала; значај геолошких истраживања и улагања у откривању нових налазишта и експлоатација руда.

4. Металургија: појам, подела на црну и обојену; основне карактеристике развоја, размештај и производња.

5. Метална индустрија: појам, подела на гране; основне одлике развоја, размештај и производња; металопрерађивачка, машинска, електротехничка, бродоградилшна.

6. Хемијска индустрија и индустрија грађевинског материјала и неметала.

7. Лака индустрија: појам, подела, одлике развоја и територијални размештај, сировине. Прехрамбена, текстилна, дрвна, кожарско-гумарска и др.; ниво задовољавања домаћих потреба и могућност извоза.

Пољопривреда (3 + 2)

1. Појам и подела пољопривреде на гране, услови за развој, својински односи, мере за унапређивање производње.

2. Земљорадња: појам, подела на гране, најважније културе, распрострањеност и њихова производња и потрошња. Ратарство, повртарство, гајење крмног биља, индустријско биље. Воћарство и виноградарство: најважније културе и њихова производња.

3. Сточарство: појам, подела на гране, услови за развој, кретање сточног фонда; услови и начин сточарења (екстензивно и интензивно); врсте стоке; лов и риболов.

Шумарство (1 + 1)

1. Распрострањеност шума и главна подручја, најпошумљеније планине; врсте шума и њихова експлоатација; значај у индустрији. Улога шума у формирању животне средине; заштита и унапређивање шума.

Саобраћај (2 + 1)

1. Појам и подела на саобраћајне гране, њихово учешће у промету путника и робе. Услови за развој саобраћаја. Најважније саобраћајнице у унутрашњем и међународном саобраћају.

2. Копнени саобраћај, саобраћај на води, ваздушни и ПТТ саобраћај.

Трговина (1 + 1)

1. Појам и подела трговине, условљеност увоза и извоза, његов обим и структура; земље које имају значајно место у нашем извозу и увозу; проблем спољнотрговинског биланса.

Туризам (1 + 1)

1. Услови за развој туризма, туристичка подручја и центри; привредни значај туризма.

V. Географија краја у коме је школа (2 + 1)

1. Природне одлике, положај, природне карактеристике и извори; становништво.

2. Главне, привредне делатности и гране; перспективе даљег развоја.

VI. Српске земље ван граница СР Југославије (2 + 2)

1. Република Српска Крајина: простирање, природне одлике, становништво и насеља, одлике привреде, главне регије и њихови центри и значај.

2. Република Српска: простирање, природне одлике, становништво и насеља, одлике привреде, главне регије (Босанска Крајина, Источна Херцеговина, Романија, Мајевица и Семберија) и значај.

Понављање и утврђивање 3 часа

Број часова за обраду новог градива 39

Број часова за понављање и утврђивање $28 + 3 = 31$

Укупно: 70

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

Нови кориговани програм географије за основну школу резултат је вишегодишњег праћења остваривања друштвених циљева основног васпитања и образовања и насталих великих промена у свету и Југославији после 1990. године, а нарочито 1992. године стварањем СР Југославије, која наставља континуитет претходне СФРЈ. Он је такође резултат и многобројних стручних консултација обављених у школама, окрузима и одељењима Министарства просвете, на активима географа са представницима Географског факултета у Београду, одсека и института за географију осталих ПМФ у Србији, Српског географског друштва и других стручних и научних асоцијација.

У програму географије прецизно су истакнути циљеви васпитно-образовног рада, који су у складу са њеном савременом улогом у основној школи. Они су усмерени на то да, пре свега, упуте ученике да анализирају и разумеју географску стварност и да откривају узроке и последице географских појава. Остваривање ових циљева омогућава ученику да узрочно-последично уочава процесе у географској средини. Ученици се уводе у дијалектички начин мишљења и објашњавања објеката, појава и процеса у природи и друштву. Поред тога, циљ наставе географије је да допринесе разумевању најважнијих феномена и појава у васионском простору и Земљином омотачу, као и разумевање друштвено-економских и политичких збивања у свету. Реализација ових циљева треба да допринесе стицању заокруженог образовања из области географије и оспособљавања ученика за даље образовање и самообразовање.

Да би се олакшао рад наставницима у планирању градива, а и да би се остварила равномерна реализација наставног програма по разредима и избегле разлике у фонду часова за реализацију појединих наставних тема и наставних јединица, садржаји програма за сваки разред подељени су на наставне теме и за сваку је дат прецизан број часова за обраду градива и број часова за обнављање, утврђивање, систематизацију и проверавање и вредновање успеха ученика у настави. Поред тога, свака наставна тема артикулисана је у прецизно формулисану наставну јединицу за коју су наведени кључни садржаји које треба обрадити. Захваљујући овако структурираном програму,

наставнику је олакшано планирање, а самим тим и равномерна реализација у току године.

Остваривање образовно-васпитних задатака наставе географије условљено је применом најновијих резултата методике наставе географије. Поред поменутог, битно је у наставном раду да наставници географије посвете одговарајућу пажњу неким општим методичким питањима као што су: општа логика кретања процеса образовања, примена разноврсних дидактичких принципа, облика рада, коришћење најефикаснијих наставних метода и средстава и друго.

а) У школској пракси, често и неоправдано, не посвећује се потребна пажња току и структури наставног процеса. У том смислу, истичемо неопходност уважавања основних етапа наставног процеса које произилазе из законитости процеса образовања.

Основне етапе наставног процеса су:

- припремање или увођење ученика у наставни рад;
- обрада нових наставних садржаја;
- вежбање;
- понављање и
- проверавање и оцењивање.

Примена наведених етапа наставног процеса је примарна са становишта саремене методике наставе географије и један од основних услова квалитетног образовно-васпитног рада.

б) Релевантно питање наставног рада у географији је и правилност и успешност реализације дидактичких принципа и њихове међусобне супротности и повезаности. Наиме, принципи наставног рада су општи захтеви којих се морају придржавати и наставници и ученици, а без њихове правилне примене модернизација наставе географије не може успети.

в) Примена различитих облика рада (фронтални, групни, рад у паровима и индивидуални) у настави географије доприноси разноврсности образовно-васпитног рада и задовољава интересовање сваког ученика. Чињеница је да колективни облик рада доминира у настави географије, и уопште у нашим школама, и да је нужно и методички неопходно увек када је то могуће примењивати и друге облике рада у настави.

г) Коришћење најефикаснијих наставних метода на свим типовима наставних часова је услов мотивације ученика за свесну

активност и самосталан рад. У настави географије примењују се многобројне наставне методе, а највећу примену имају: метода усменог излагања, дијалогска, развојна метода, метода дискусије, текстуалне, илустративно-демонстрационе и лабораторијско-емпиријске методе. Међутим, треба имати у виду да се оне у процесу наставног рада не примењују изоловано једна од друге, већ у корелацији.

д) Савремена настава географије не може се реализовати без коришћења различитих наставних средстава (вербална, текстуална, визуелна, аудитивна, аудиовизуелна, електронско-аутоматска, мануелна, експериментална и помоћна техничка). Посебно треба нагласити да се никако не могу занемарити наставна средства која имају специфичну улогу у настави географије као што су: географске карте, географски атласи, картограми, картодијаграми и друга.

У настави географије могу врло успешно да се користе и радне свеске, као и разни видео материјали уз помоћ компјутера, у свим фазама наставног процеса и на свим типовима часова, за увежбавање и систематизацију пређеног градива. Њихово коришћење мора да се одвија плански и да буде у функцији јасно утврђених васпитно-образовних циљева.

Значајна рационализација програмских садржаја и растерећење ученика извршено је изостављањем обраде географских садржаја по регионалним целинама и већих држава на том принципу. То је било неопходно, јер регионално-географско проучавање географских садржаја је тешко и непримерено узрасту ученика основне школе. Применом овог метода створен је већи простор и извршена је одређена рационализација времена, тако да је повећан број часова за понављање и утврђивање градива и тај је однос повољнији него у ранијем програму. У свим разредима (осим у V) створен је повољан однос у глобалној временској артикулацији за реализацију програма географије. Проблем V разреда (због једног часа географије недељно) остао је и даље присутан и отворен, јер су у питању најтежи географски садржаји које треба савладати за кратко време. Најбоље је решење да се у перспективи обезбеде 2 часа недељно за реализацију овог програма. Сва друга решења су дидактички непримерена и трајно ће стварати проблеме у реализацији.

II. БИТНИ ЗАХТЕВИ ПРОГРАМА ПО РАЗРЕДИМА

V РАЗРЕД

Чињеница је да ученици у овом разреду први пут почињу са систематским изучавањем географије, али се не сме занемарити њихово познавање природних и друштвених појава и географских појмова које су стекли у млађим разредима.

Садржаји опште географије су у значајној мери апстрактни и тешки за ученике овог узраста. То треба да има у виду сваки наставник и да настоји да коришћењем различитих наставних метода и средстава учини ове садржаје што доступнијим ученицима и њиховом психо-физичком узрасту. Максимално треба избећи вербализам како би се постигао успех, а инсистирати на обнављању и утврђивању обрађених садржаја. Фонд часова треба рационално користити и при томе селективно бирати садржаје и битне чињенице. Садржаји опште географије имају посебан значај с обзиром на то да представљају основу за касније изучавање регионалне географије, па се зато њиховом изучавању мора посветити изузетна пажња. Од тога како ученици савладају ове садржаје у великој мери зависи даљи рад на изучавању географије у старијим разредима.

Садржаји математичке географије треба да пруже ученицима представу о бескрајној васиони у којој се налази Сунчев систем као део тог огромног простора у коме владају различите законитости. Посебну пажњу треба поклонити обради следећих појмова: звезде, Сунце, планете, Земљина оса, полови итд. Појмове треба објаснити прецизно и са примерима због узраста ученика. Јер, ако се инсистира на усвајању свих законитости и појмова, може се постићи супротан ефекат - да ученици уопште не усвоје градиво, што може имати негативне последице за разумевање других садржаја.

Веома је значајно да се приликом обраде ових садржаја обрати посебна пажња на усвајање научних сазнања о постанку Сунчевог система и Земље. Сами садржаји пружају могућности за разбијање ненаучних заблуда о постанку света. На томе треба инсистирати и при томе се служити научним истинама и на примерима показати како се у науци превазилажењем старих облика знања, долази до нових сазнања и временом до научне истине. То је најбољи пут којим треба ићи у тумачењу ових садржаја да би се остварили образовни и васпитни циљеви.

Садржаји из картографије и оријентације треба да допринесу бољем познавању карте и геопростора. При томе треба имати у виду да су ученици стекли основна знања из ове области још у млађим разредима основне школе. Посебно треба insistирати на разумевању размера и коришћењу размерника како би ученици схватили географске релације (дистанце) и односе, као и појам геопростора.

Физичка географија својим садржајима проучава природу Земљине површине и зато има образовни и васпитни значај. Програмом је предвиђена посебна обрада појединих компонената природне средине као што су: атмосфера, воде, рељеф, биљни и животињски свет на Земљи. Природна средина је у суштини сплет тесно повезаних и међусобно условљених компоненти које представљају јединствену целину, па зато, и поред посебног проучавања ових компоненти, треба указивати на њихову комплексност и међусобну зависност, како би ученици добили њихову праву слику. При томе треба указивати на зависност човека од природе и на његово деловање на природу како би је изменио и прилагодио својим потребама, односно производњи. Из овога произилази да је физичка географија веома тесно повезана са друштвеном географијом и да оне чине органско јединство.

Да би ученици правилно схватили географску средину, потребно је стално истицати јединство природе и човека и њихов међусобни утицај. Зато при обради природних појава треба истицати утицај људи на те појаве, како их човек мења и како оне делују на човека и на производњу на Земљи.

Све физичко-географске појаве и процеси не могу се потпуно обрадити у овом разреду, посебно због малог фонда часова. То и не би требало да буде циљ, с обзиром на то да се скоро сви ови садржаји налазе и у оквиру садржаја регија, односно континената и држава, па се све што је пропуштено може допунити и објаснити.

VI РАЗРЕД

Наставне теме становништво и насеља и географска средина и људске делатности на Земљи треба да пружи ученицима овог узраста основна знања из друштвене географије и демографије, како би са успехом могла да се обрађује географија држава и континената, односно света.

У овом разреду је наставним програмом предвиђена и обрада географије Европе по регионалним географским целинама.

Међутим, пре преласка на регије предвиђена је обрада Европе у целини, која треба да пружи могућности да се сагледају све заједничке црте континента и шире обраде његове природне одлике, да би се на основу тога јасније могле да уоче особености појединих целина и држава.

Приликом обраде регија не понављају се њихове природно географске одлике. Даје се само кратак географски преглед сваке регије: положај, простирање, одлике становништва и привреде, развој и значај и најважније државе. Разрада становништва, политичке поделе и привредног развоја има дубоки смисао за разумевање данашњег стања, као и како је до тога дошло. Приликом обраде ових садржаја треба објаснити и све појмове који су наведени уз сваку наставну јединицу, али то не значи да наставник треба и да може да проширује ове садржаје.

Наставним програмом је предвиђена и посебна обрада извесног броја држава. Избор држава за посебну обраду извршен је по принципу репрезентативности а одступало се од тог принципа једино код садржаја који се односе на суседне државе, које треба посебно обрадити, без обзира на њихову величину и значај. Приликом посебне обраде појединих држава потребно је да се на основу познавања континента као целине, и карактеристика природе и становништва истакну битне одлике, професионална структура становништва, његов културни ниво, број и друго што може да помогне објашњењу развијености и структури привреде. Веома је значајно да се прикажу друштвено-економске прилике које су основа за развој привреде, при чему треба увек истицати да је неравномерност у друштвено-економском развоју последица друштвених односа, а не природних богатстава којима поједине земље располажу. Веома је значајно да се укаже на противуречности које постоје у Европи између природног богатства појединих земаља и нивоа развијености њихове привреде, као и на разлике у развијености привреде у оквиру појединих земаља. У вези са садржајима који се односе на привреде битно је да се истакну, пре свега, оне делатности и гране које су основне и битне (приоритетне) за сваку земљу и по којима се она истиче.

При излагању садржаја о појединим континентима и државама треба указати на мирољубиву политику коју наша земља води према суседним и свим осталим земљама Европе, односно на политику

равноправне сарадње са свим земљама које на тој основи желе да са нашом земљом сарађују.

VII РАЗРЕД

Географија ваневропских континената која се обрађује у овом разреду веома је значајна у васпитном и образовном погледу јер пружа широке могућности да ученици упознају различите континенте и државе на Земљи, како у погледу њихових природних одлика тако и у погледу становништва, природних богатстава, друштвено-економских односа и степена развијености привреде.

И поред тога што је програмом предвиђена обрада свих ваневропских континената, а што значи да је градиво разноврсно и обимно, постоје реалне могућности да се оно успешно савлада ако се буде строго придржавало захтева програма.

Треба детаљно обрадити природне одлике појединих континената као целине и то више ће понављати приликом обраде већих регија и држава. Регије треба обрадити по истим принципима који су предвиђени при регионалној обради Европе. На исти начин треба обрађивати и поједине земље које су предвиђене програмом. Како је овде број земаља које се посебно обрађују сведен на најмању меру, политичкој подели треба поклонити већу пажњу.

VIII РАЗРЕД

Програм географије СР Југославије који се обрађује у овом разреду има изузетан значај за наставнике и образовање ученика на крају школовања у основној школи. Зато је веома важно посветити посебну пажњу обради градива како би се реализовали задаци наставе географије. Да би се то постигло, потребно је да ученици добро упознају све географске карактеристике наше земље, и то како природне тако и друштвене.

Садржаји који се односе на географски положај и границе наше земље веома су значајни, јер треба да омогуће ученицима да схвате сву сложеност географског положаја наше земље, као и последице које тај положај и опште друштвене прилике доносе у данашње време после разбијања СФРЈ и стварања СР Југославије која наставаља континуитет претходне државе.

У оквиру природних одлика битно је да ученици схвате све природне разноликости које се јављају у нашој земљи, како у погледу

рељефа тако и у погледу климе, вода, типова земљишта, биљног и животињског света. Чињеница је да се у нашој земљи на релативно малој површини налазе тако разноврсни облици рељефа као што су Панонска низија, високе планине Црне Горе и Србије, речне долине и друго. Као што је разноврстан рељеф, тако је разноврстан и састав стена. Осим седиментних, налазе се (површинске и дубинске), еруптивне и метаморфне стене, као и разноврсно и плодно тло. Треба указати на њихово распрострањање и привредни значај. Различита клима је последица многих фактора. Последица различите климе је, поред осталог, разноврстан биљни свет. Захваљујући томе, у нашој земљи успевају и средоземне културе, али исто тако и житарице, средњоевропско воће, индустријске биљке и друго.

У овом разреду посебну пажњу треба посветити проблемима заштите и унапређења човекове животне средине. О томе треба говорити при обради одговарајућих природних фактора. На пример, када се говори о рељефу треба истаћи потребе заштите тла од ерозије, загађености итд.

Пошто је у нашој земљи дошло до крупних промена током послератног периода у развоју становништва и насеља, неопходно је то објаснити и указати на факторе који су до њих довели. Најзначајнији момент код становништва је свакако измена његове професионалне и културно-просветне структуре која је настала са бурном изградњом и трансформацијом наше земље, а која је изазвала и крупне промене у карактеру и изгледу наших насеља. При обради садржаја о становништву треба истаћи оне демографске елементе (порастан и опадање броја, густина насељености, стопа природног прираштаја и др.) и карактеристике које су значајне у области популационе политике.

При обради привреде значајно је да ученици уоче промене до којих је дошло у структури привреде наше земље од њеног стварања до нашег времена, посебно последњих година под теретом ембарга и санкција који разорно делују не само на привреду него и на становништво СР Југославије и на њен укупан развој. Приликом обраде ових садржаја треба поћи од научно верификованих чињеница и послератни развој Југославије објашњавати објективно, указујући том приликом и на неке кључне пропусне претходног система. На пример, територијална неравномерност у нивоу развоја привреде између појединих делова наше отаџбине, а нарочито у нивоу развоја индустрије као водеће привредне делатности (по територијалној

распрострањености, броју запослених радника и учешћу у формирању националног дохотка), резултат је не само наслеђене просторне (географске) неравномерности из предратног периода него и неадекватне политике економског развоја појединих делова наше земље у послератном периоду. Овде се у првом реду мисли на "привредне сеобе", преношење фабрика из источних у западне делове земље. Исто тако, важно је указати и на неусклађеност између сировинске базе и енергетских извора, с једне стране, и прерађивачких капацитета с друге стране, у појединим деловима СР Југославије.

После географског приказивања краја у коме је школа треба дати шири и објективан приказ природних одлика, становништва, привредног развоја и значаја српских крајина.

III. ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ

Испред садржаја програма овог предмета за сваки разред уведени су оперативни задаци, којим битним знањима, умењима и навикама треба да овладају ученици у сваком разреду да би се реализовали предвиђени циљеви и задаци. Усвајање тих знања, умења и навика на нивоу репродукције, разумевања и примене, може се сматрати образовним стандардом, односно минимумом којим треба да овлада сваки ученик који заврши одговарајући разред. Наставник треба да има стално у виду образовно-васпитне исходе које прописују оперативни задаци за сваки разред како би реализовао захтеве образовног стандарда одређеног разреда.

На основу општих и оперативних задатака наставе географије у основној школи, сваки ученик на крају обавезног школовања треба да на нивоу репродукције, разумевања и примене усвоји одређена знања и стекне одговарајућа умења и навике.

А. Знања која треба усвојити су:

- научна подела географије и предмет проучавања њених дисциплина;
- основне карактеристике Земље као небеског тела;
- најбитније чињенице о кретању Земље и последице тих кретања;
- основне особине Земљиних сфера - литосфере, атмосфере, хидросфере и биосфере;

- битне карактеристике великих регионалних целина и појединих држава у њима;
- најбитније чињенице о друштвеном и економском развоју појединих континената и важнијих држава у њима;
- најважније географске појмове који су таксативно наведени у наставном програму;
- основне чињенице и процесе у економском и политичком развоју савременог света;
- основне одлике природе наше земље;
- битна својства природног кретања становништва у нашој земљи;
- најважније географске карактеристике СР Југославије и њену политичку структуру и поделу (републике, окрузи, општине);
- најважније чињенице о развоју и привредној структури наше земље;
- релевантне географске одлике краја у коме је школа;
- најважније географске карактеристике српских крајина.

Б. Умења и навике које ученици треба да стекну су:

- стицање картографске писмености да би могли да се служе географском картом као извором знања и информација;
- способност оријентације на карти и у простору;
- представљање мањих површина на картама и скицама;
- самостално коришћење уџбеника географије и географских читанки;
- самостално употребљавање географских карата, планова и атласа у свакодневном животу и раду;
- самостално коришћење рељефа и рељефних карата и њихова употреба;
- самостална израда и коришћење графикона, блок-дијаграма и илустративних географских цртежа;
- самостално коришћење научно-популарне литературе, стручних текстова и бројчаних података;
- самостално коришћење лексикона и енциклопедија;
- прављење извода са подацима и мањих писаних реферата на основу научно-популарне и стручне литературе;
- описивање предела и географских објеката, појава и процеса на основу посматрања на терену.

Усвајањем овог минимума знања, умења и навика из географије сматра се да су ученици основне школе испунили захтеве образовног стандарда за овај предмет.

ОБРАЗОВНИ
ИНФОРМАТОР

ЛИСТ ЗА ЕФИКАСНО ОБРАЗОВАЊЕ

*** ПРЕГЛЕДНО - АЖУРНО - ПОУЗДАНО ***

◆ У ПЕТНАЕСТОДНЕВНОМ БИЛТЕНУ,
СПЕЦИЈАЛНИМ ИЗДАЊИМА И ТЕЛЕФО-
НСКИМ КОНСУЛТАЦИЈАМА:

- * Актуелности из образовања и културе
- * Праћење и примена прописа
- * Пословање и руковођење
- * Расподела и радни односи
- * Рачуноводство - финансије
- * Статистички подаци
- * Питања и одговори

Посебне услуге: Правна заштита, компјутери-
зација, снабдевање, штампање и умножавање.

Тел/факс: 011/644-763, 645-379

иновације у настави

часопис за савремену наставу

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ је јединствена педагошка
публикација ове врсте у Југославији.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ вам обезбеђују да увек
будете у току актуелних промена код нас и у свету.

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ - велика помоћ сваком
наставнику, сваком стручном сараднику, сваком
директору школе!

Будите претплатници и сарадници
ИНОВАЦИЈА У НАСТАВИ!

Редакција и администрација:

Народног фронта 43, Београд, тел. 011-235-1033 лок. 105
(Редакција) и 142 (књиговодство)